

Santiago Cirugeda

Entrevista a Santiago Cirugeda, arquitecte

GASPAR MAZA I XAVI CAMINO

Quan Santiago Cirugeda va acceptar de realitzar una entrevista per a Apunts. Educació Física i Esports, li vam proposar que ens enviés un currículum de presentació per tal que pogués ser conegut per les persones que la llegirien. Vet aquí uns fragments d'aquest currículum:

"Vaig estudiar arquitectura a l'ETSA de Sevilla, on ho vaig passar molt bé. Finalment vaig acabar la meva carrera a Barcelona. Desenvolupo des de fa 10 anys projectes de subversió en diferents àmbits de la realitat urbana que m'ajudin a suportar aquesta complicada vida social.

Des d'ocupacions sistemàtiques d'espais públics amb contenidors, fins a la construcció de pròtesis en façanes, patis, cobertes i fins i tot en solars. Tot això negociant entre la legalitat i la il·legalitat, per recordar l'enorme control a què estem sotmesos. Realitzo projectes d'arquitectura, escric articles i participo en diferents mitjans docents i culturals (màsters, seminaris, conferències, workshops, exposicions, etc..).

El 2007 presento el llibre Situaciones Urbanas que planteja estratègies legals i demandes, a través de projectes arquitectònics."

Xavi Camino (XC) Pots explicar-nos com vincules la teva professió d'arquitecte amb les intervencions artístiques en l'espai públic?

Santiago Cirugeda (SC) La veritat és que el 90 per cent del meu treball és com a arquitecte. El que passa és que utilitzo l'art com una eina per a alguns dels meus projectes urbans. S'entén que l'art envaeixi l'espai públic, fins i tot es demana. Així que l'art em permet fer una ocupació temporal al carrer com a artista, diguem que l'art m'avalua per intervenir en l'espai públic. Llavors, jo assumeixo aquest rol, perquè el que vull és un fòrum mediàtic i l'utilitzo. Però la meva vocació claríssima, en gran part dels meus projectes, és una vocació urbanista, perquè utilitzo, sobretot, els mecanismes legals de l'urbanisme per canviar situacions socials que considere injustes. Així, utilitzo l'art per la seva

funció comunicacional. En un dels meus projectes la cosa important no és on col·locar la instal·lació, sinó que el que m'interessa, en el cas que estic desenvolupant a la Rambla de Santa Mònica, és el problema dels habitatges i la intervenció artística la utilitzo per denunciar el que està passant fora del camp artístic en la vida quotidiana, en aquest cas, la dificultat per aconseguir habitatges a un preu raonable. I al mateix temps que faig una denúncia, proposo receptes urbanes, perquè els mateixos ciutadans trobin solucions dins del marc de la legalitat. I en això consisteix el vincle que estableixo entre l'art i la meva professió com a arquitecte. No puc ser només arquitecte i fer la meva professió sense vincular-me a nivell social. Així que, d'alguna manera, sóc polític, sóc arquitecte, sóc artista, sóc un veí, sóc un borratxo, sóc moltes coses alhora i totes tenen un

punt de connexió. Però legítim les meves accions amb el títol d'arquitecte.

Gaspar Maza (GM) Que opines de l'esport i, en especial, de l'esport informal que es practica als espais públics? Penses que pot funcionar també com una "recepta urbana"?

SC L'esport formal, el que té més esperit esportiu, és el que compleix al peu de la lletra totes les normes de l'esport, l'espectacle, la política, etc. L'esport informal té un paral·lelisme amb el que jo faig al marge de l'urbanisme oficial. L'esport informal canvia les regles, canvia les mides de les pistes de joc, els temps, el nombre de jugadors, etc. I això és interessant, perquè forma un nou tipus d'associació esportiva i social. És el mateix que el replantejament normatiu que fem amb els nostres projectes de recep-

tes urbanes: buscar les llacunes de les normatives per buscar un canvi social. Els que practiquen un esport que no està reconegut han de buscar un lloc, perquè no estan homologats, no tenen federació, no poden ser esportistes de primera, igual que molts no poden ser ciutadans de primera. No poden ser-ho. El tipus de gent que utilitza els esports poc coneguts, és un ciutadà de segona, per això ho fa a l'espai públic.

GM *En la nostra investigació hem conegut grups com els de la "tanguilla", les bitlles lleoneses o l'equavòlei, entre altres exemples, que s'instal·len en espais abandonats, "no llocs", espais poc definits... i finalment amb la seva presència i la seva activitat esportiva, aquests espais comencen a agafar una altra dimensió. Poden ser aquests grups i les seves activitats "receptes urbanes" a la manera en què tu has catalogat moltes de les teves intervencions?*

SC En el meu cas, no les faig definitives, sinó que les faig temporals, perquè potser en un solar que no hi ha res, doncs t'hi fiques, el neteges, li poses vida i està un any, 6 mesos, ni idea... Funciona fins que me'n vaig. I l'esport seguirà i funciona sol, no?

GM *L'esport crea una regularitat d'ús d'aquest tipus d'espais bastant important.*

SC Segur; l'esport és més evident, perquè és més accessible. És el teu cos i alguna pilota o algun altre element. En el meu cas, normalment, com a arquitecte, faig una instal·lació arquitectònica, temporal, efímera, precària, que facilita o canvia les posicions i la vitalitat dels llocs durant un temps, una nit, un dia, una tarda, un estiu, un hivern... Sempre cal pensar que la gent l'utilitzarà, sovint, de manera oposada a com es planteja. Al carrer es poden crear les situacions idònies espontànies perquè es faci una activitat esportiva, política, religiosa, com els musulmans quan re-

clamen una mesquita o el *botellón*, fins i tot, etc.

XC *També hi ha esports nous, que es practiquen a la ciutat, que han aparegut amb el desenvolupament i la convergència de les noves tecnologies. Per exemple, els skaters han anat adaptant el monopati per facilitar el patinatge del mobiliari urbà i alhora el disseny del mobiliari s'ha anat fent més patinable. Després d'aquests canvis el que ha sorgit a continuació han estat legislacions que tendeixen a limitar l'ús que fan aquests grups de l'espai i del mobiliari. En aquest punt, jo torno a veure un altre paral·lelisme amb les teves preocupacions sobre una legislació que tendeix a voler regular-ho tot, i, especialment, allò que no està controlat...*

SC Estem vivint un moment de desenvolupament econòmic favorable a tot Espanya, a Europa i Anglaterra. Però a canvi d'aquest benestar, que assegura uns mínims d'habitatge, educació, ocupació, assistència de salut, et diuen: "fes bondat i si no et comportes bé t'apliquem la normativa". I a països de l'Amèrica Llatina o a altres països no et donen habitatge, no et donen educació obligatòria o altres drets, però la coacció és menor. Aquí, com que la ciutat és 'maca', tots som bells i si no et comportes bé et sancionen o et castiguen. Els skaters, quan salten per damunt d'un mobiliari d'ús públic, mai no tenen com a objectiu destrossar-lo, trencar-lo, però és clar, es desgasta amb l'ús. Doncs una solució és adaptar aquest mobiliari urbà de manera que aguanti més. Això no és vandalisme, no hi ha vandalisme, no existeix. És a dir, un paio que llença una cigarreta o l'apaga en un banc és més vàndal que no pas el que l'està utilitzant per fer un esport.

XC *El skater vol que el banc aguanti, que duri...?*

SC Així de senzill; pots pensar en un banc de formigó, perquè pugui suportar 200 quilos d'impacte, perquè hi puguin patinar els skaters i ja

està. I fins i tot es pot posar una barra de platina roma al banc de formigó, perquè s'hi pugui patinar i, a més a més que s'hi pugui asseure una àvia, s'hi pugui asseure un nen, etc. I no és millor? També hi ha llocs que no s'utilitzen, que estan abandonats per l'administració pública. I si estan abandonats, quin mal hi fa que s'utilitzi de manera espontània, inventiva? Quin mal hi fa?

XC *Les administracions, el primer que pensen és que aquesta gent s'acabarà apropiant dels espais o al contrari els destrossen...*

SC Et puc dir una cosa: quan hi ha un espai abandonat, tant l'administració pública com els privats tenen l'obligació legal de mantenir-lo en ús. Si en 8 anys no s'hi edifica, la ciutadania té dret legítim d'aplicar-hi un ús. Però seguint amb el desgast que exerceixen els skaters sobre el mobiliari urbà, quan a la plaça Catalunya es trenca una rajola perquè s'hi ha enfilat un camió de la neteja, la reposen, si es trenca una bombeta, o quan hi ha un partit de futbol i alguns mandrils antiesportius destrossen propietats públiques, també la reposen. Llavors, des d'aquest punt de vista legítim, quan un espai o un mobiliari urbà entra en degradació pel seu ús excessiu, igualment l'haurien de reparar, sense culpar ni penalitzar la pràctica que posa en ús creatiu aquest mobiliari o espai públic.

GM *L'aparició i el desenvolupament de xarxes socials en aquests espais ens ha portat a la conclusió que l'esport informal és un valor afegit a la vida urbana. Hi ha gent que s'ha conegut a l'espai on anava a jugar a bàsquet i que des d'aquest lloc ha acabat generant una xarxa d'amistats i confiances molt més gran. Aquestes xarxes d'esport en l'espai públic, poden ésser considerades, doncs, com una font de capital social?*

SC És clar, hi ha una gran quantitat d'entitats socials que es desenvolu-

pen al marge de les proposades per l'administració, que es mantenen de forma independent, prescindint d'organismes oficials. I són xarxes socials riques, productives i més participatives que les que segueixen els cursos oficials. Però què passa? Passa que en determinades situacions no són acceptades socialment. Si es tracta de xavals amb *skate*, mala cosa, si són immigrants jugant a bàsquet, també. Encara que, d'altra banda, se sap el valor que té l'esport per la seva capacitat de forjar col·lectius, amistats, camaraderia, etc., fins i tot, en molts casos, com una alternativa a activitats delictives o de consum de drogues. L'esport, en aquest sentit, pot ser també una teràpia social, perquè fer esport t'evadeix, t'ocupa el temps per no estar ocupat en cap altra mena de coses, i fins i tot dóna sentit a la vida quotidiana de la gent. Però alguns esports no estan ben vistos, i no només políticament, sinó també socialment, fins i tot per a alguns veïns que senten que els espais públics limítrofs són exclusivament de la seva propietat i ús. Però les xarxes socials a través de l'esport informal són positivíssimes.

XC *Molts esportistes que utilitzen l'espai públic tenen la seva pròpia lectura de la ciutat. Per exemple, els skaters o els bikers, quan veuen baranes i escales o els escaladors, quan veuen un mur, veuen això, però també veuen i imaginuen trucs, passos diferents. A tu, com a arquitecte, què et suggereix aquesta mena de visions? Poden ser útils per pensar en la ciutat o en el seu desenvolupament urbà?*

SC Jo, durant un temps, vaig ser surfista, i veia el mar d'una manera di-

ferent. Quan veia al mar una cresta o un túnel, veia l'acció del surf. Seria bonic que cadascú tingués els seus mapes de les coses que li interessien. A la contra, l'administració fa aquests mapes sobre una ciutat de manera que facilitin un control social: un mapa d'on són les prostitutes, un mapa sobre on posaran els *botellódroms*. Els polítics ho veuen d'una altra manera, s'interessen per fer llocs amb un mínim d'atracció social, però que es vegin bonics. Allò que és bonic és per a ells una forma de fer-se visibles. Però estaria bé que cadascú tingués els seus mapes de les coses que li interessien a la ciutat. I de la mateixa manera que hi ha un carril bici, que hi hagués un circuit per a la pràctica del *skate*.

GM *Un skater ens explicava que quan va en cotxe i veu una urbanització que encara s'està construint ja intueix en quin lloc hi haurà una bona zona per patinar i asajar trucs.*

SC Sí, la ciutat té un llenguatge que no està dissenyat per a ells, però ells el reinterpreten. Deixen marques, reconeixen signes que els orienten cap a la pràctica de la ciutat, a la seva manera.

GM *Tu creus que seria útil rescatar els plànols o visions d'aquesta gent, o d'altres esportistes que utilitzen l'espai públic com a escenari de les seves activitats?*

SC Seria una bona forma d'ensenyar arquitectes i urbanistes a veure la ciutat d'una altra manera, a partir dels codis que corresponen a diferents grups d'usuaris. Moltes vegades es dissenyen espais idonis per a determinades pràctiques. Per exemple, es fan moltes pistes per a *skaters*, però passa el mateix

que amb els habitatges, es fan com xurros, sense comptar, evidentment, amb l'interès de la gent. Però, en realitat, l'únic que pot fer l'Administració, davant de les diferents formes d'interpretar i utilitzar la ciutat és assumir que sempre hi haurà coses diferents d'allò que ells plantegen. En algunes zones d'Europa s'ha introduït la idea d'usos temporals, que són usos que no vénen de la planificació urbanística. Es refereix a la realitat del fet que sempre apareix població que planteja usos temporals. Van a edificis antics i vells i els donen vida, van a places que no estan acabades i els donen vida, i fan coses que a nosaltres no se'ns han acudit. Pot ser important preparar tècnicament molts buròcrates, perquè s'adonin que passaran coses que, com a mínim, no tenen marxa enrere, que com a mínim serà millor no intervenir-hi, no tocar-ho o negociar-ne l'ús temporal o permetre'l o facilitar-lo. I que no passi com sempre, que una pista necessita, potser, una renovació o un arranjament, però com que no està en el pla de desenvolupament, doncs no es fa, o que es prohibeix un tipus d'ús, perquè no s'havia contemplat en el pla de desenvolupament. Per a algunes coses no fa falta un pla urbanístic. Per exemple, perquè passi un camió amb una mica de formigó per deixar la pista ben preparada no fa falta un projecte. Si hi ha una partida pressupostària per a danys, n'hi hauria d'haver per cobrir aquestes necessitats espontànies, temporals, imprevistes, etc. En canvi, el que sí que es fa és una legislació que diu al ciutadà qui és il·legal, un pocavergonya: prohibit jugar a pilota o el nen amb el *skate* és un pocavergonya.